

Foto: Maj Kærgaard Kristensen

Alle børn leger med bolde i børnehaven hver dag

Boldpædagogik og -didaktik i børnehaven

KATRINE BERTELSEN, MAJ KÆRGAARD KRISTENSEN & LARS BREUM CHRISTIANSEN

Forskningsprojektet *Børnehavebørn bruger bolden* undersøger, hvordan boldaktiviteter kan fremme bevægelse for alle børn i børnehaven. Boldaktiviteter har værdi i sig selv som element i det gode børneliv og kan samtidig bidrage til at styrke børns fysiske, kognitive, sociale og mentale udvikling. Indsatsen indebærer bl.a. et kursus, børnehavebesøg og to guidende modeller. I denne artikel præsenteres observationer og samtaler med involverede pædagoger og dagtilbudsledere i forbindelse med børnehavebesøg i fire børnehaver. Erfaringer viser, at boldaktiviteter kan integreres i børnehavens hverdag, og at børns lyst til boldleg styrkes, når bolde er tilgængelige og anvendes på legende måder.

KATRINE BERTELSEN

Lektor

Institut for Pædagogik

Pædagoguddannelsen Campus Kolding, UC SYD

kber@ucsyd.dk

MAJ KÆRGAARD KRISTENSEN

Lektor

Pædagoguddannelsen UCN, Aalborg

mkk@ucn.dk

LARS BREUM CHRISTIANSEN

Lektor, Ph.d.

Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

Centerleder, Forsknings- og Implementeringscenter for Idræt,

Bevægelse og Læring (FIIBL)

lbchristiansen@health.sdu.dk

INTRODUKTION

Denne artikel er skrevet med udgangspunkt i projektet *Børnehavebørn bruger bolden* (Ball-based Play in Preschools). Projektet har til formål at undersøge, hvordan inkluderende bevægelseslege og aktiviteter med bolde kan fremme bevægelse i børnehaven og styrke børnenes bevægelsesglæde og bevægelsesmæssige kompetencer. Dette gøres ved at implementere en flerstrengt indsats i otte børnehaver, hvor der både sættes fokus på boldlege i børnehaven, i idrætsforeningen og i hjemmet med henblik på at give *alle* børn de bedste muligheder for et aktivt børneliv (Klein-Wengel et al., in review).

Denne faglige artikel præsenterer projektets tilgang til at arbejde målrettet med boldlege i børnehaven samt de pædagogiske og didaktiske principper, der skal gøre virkelighed ud af visionen 'Alle børn leger med bold hver dag'. Artiklen vil også præsentere de deltagende pædagogers erfaringer med at implementere boldlege i børnehaven.

Eksempel på boldaktivitet: Jeg er en lille blå ballon

Det er tid til samling, og børn og voksne sidder i rundkreds, klar til at synge. En pædagog står med sin guitar. Børnene sidder spændte og holder øje med pædagogen, der går mod reolen og kassen med balloner i forskellige farver. Han vælger en blå ballon og kigger rundt på børnene. Pædagogen rækker ballonen til en pige, der begynder at smile, da hun tager imod den blå ballon. Pædagogen slår guitaren an, og børn og voksne begynder at lave fagter, mens de synger:

*Jeg er en lille blå ballon, uden spor af luft i,
og hvis du vil ha' luft i mig, så må du puste selv.
Så si'r vi: Pust, pust, til jeg revner med et BANG!*

Det hele gentages, indtil kassen er tom for balloner, og herefter får børnene lov til at lege med dem. Børnene bevæger sig fokuserede omkring, mens de forsøger at holde ballonerne svævende i luften. Efter noget tid afsluttes legen, og børnene hjælper med putte dem tilbage på plads.

Eksemplet viser, hvordan en ballon kan gøres til en attraktiv rekvisit på stuen og give anledning til både glæde og bevægelse. De lette og farvestrålende balloner kan være en god indgang til at lege med bolde. Deres langsomme svæv giver børnene gode muligheder for at øve motoriske færdigheder og koordination.

Bold og bevægelse

Børnehavebørn bruger bolden har fokus på børns motivation for bevægelse og på deres motoriske færdigheder, som har indflydelse på mange aspekter af børns liv (Munksgaard et al., 2017). Et barns grundlæggende motoriske udvikling sker i

de første år i livet og er afgørende for, hvordan barnet oplever kropslig mestring. Børns kroppe og mentale sundhed udvikles og udfordres af den bevægelseskultur, de ser og er en del af (Tanggaard et al., 2020).

Boldbaserede aktiviteter kan være en måde at udvikle børns motorik og koordinationssevne betydeligt, hvis de planlægges og gennemføres med udgangspunkt i børnenes kompetencer og behov for instruktion og støtte (Logan et al., 2012; Robinson et al., 2017). Desuden viser forskning, at boldaktiviteter kan forbedre kognitive funktioner og både fysisk og mental sundhed (Lind et al., 2018). Endelig skaber aktiviteter med bolde muligheder for kreativitet og samarbejde og kan dermed bidrage til at børns sociale og alsidige personlige udvikling (Ronglan, 2008).

På trods af positive egenskaber ved boldbaserede aktiviteter er det sjældent en integreret del af hverdagen i børnehaver, og der mangler erfaring og dokumentation for, hvorledes boldlege kan implementeres i børnehaver. *Børnehavebørn bruger bolden* har til hensigt at understøtte en pædagogisk praksis, hvor børnehavebørn og pædagoger kan få erfaringer med boldlege i et trygt, legende og udfordrende miljø og derved opleve bevægelsesglæde og få styrket deres bevægelsesmæssige kompetencer. De pædagogiske og didaktiske modeller kan styrke pædagogernes faglige perspektiver i arbejdet med at inddrage boldlege som en del af hverdagens pædagogiske aktiviteter.

DESIGN AF INDSATSEN

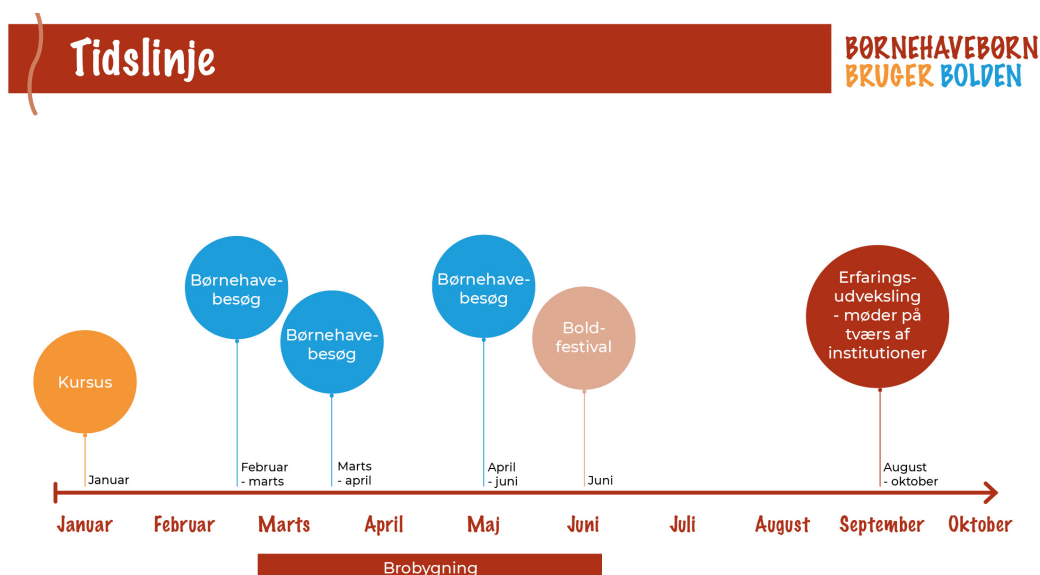
Indsatsen er udviklet gennem et samarbejde mellem kommunale konsulenter, undervisere fra pædagog- og fysioterapiuddannelsen på UC SYD, UCN, UCL og VIA UC, forskere fra Institut for Idræt og Biomekanik på Syddansk Universitet, konsulenter fra fem udvalgte specialforbund (Dansk Håndbold, Dansk Boldspil-Union, Danmarks Basketball Forbund, Volleyball Danmark og Badminton Danmark) samt pædagogstuderende fra UC SYD, hvilket har bidraget til en bred faglig forankring. Erfaringer fra lignende projekter i kommuner, idrætsforeninger, specialforbund og uddannelsesverdenen er blevet inddraget, og der er blevet afholdt tre workshops for at sikre et solidt fundament for indsatsen.

Børnehavebørn bruger bolden blev igangsat med etablering af et samarbejde mellem børnehaver, idrætsforeninger og kommuner, hvor planlægningsmøder skulle være med til at sikre en fælles forståelse og støtte. Pædagogernes rolle er central, da de har stor indflydelse på børns bevægelsesmuligheder i hverdagen og er nøglepersoner i at fremme udviklingstiltag og ændre hverdagspraksis. Hver børnehave har udpeget to-fem pædagoger som fyrtårne, der har fået kompetenceudvikling og ansvar for at integrere boldlege i dagligdagen. Gennem hele forløbet har fyrtårnene arbejdet med handleplaner herunder handlingsorienterede mål

for boldbaserede lege og har været bindeleddet mellem forskere, kolleger, ledelse, idrætsforeninger og forældre.

For at sikre en god start har fyrtårnene deltaget i et sekstimers kursus, hvor de er blevet introduceret til projektet og har afprøvet udvalgte boldlege. Undervejs i forløbet har børnehaverne fået besøg af en projektmedarbejder, som har observeret boldaktiviteterne og faciliteret refleksion og planlægning af næste skridt samt besøg. Det blev kombineret med løbende dialog på telefon, mail samt møder, der skulle sikre en kontinuerlig opfølgning og tilpasning. Som en del af indsatsen har børnehaverne også modtaget materialer, herunder bolde, aktivitetskort og et forældrehæfte, som børnene kunne tage med hjem og bruge sammen med deres familier for at styrke deres interesse og deltagelse i boldleg både i børnehaven og derhjemme. Derudover indgik der et 8-ugers brobygningsforløb mellem børnehaverne og lokale idrætsforeninger med gensidige besøg og afslutning med en boldfestival.

Figur 1: Oversigt over projektforsløbet

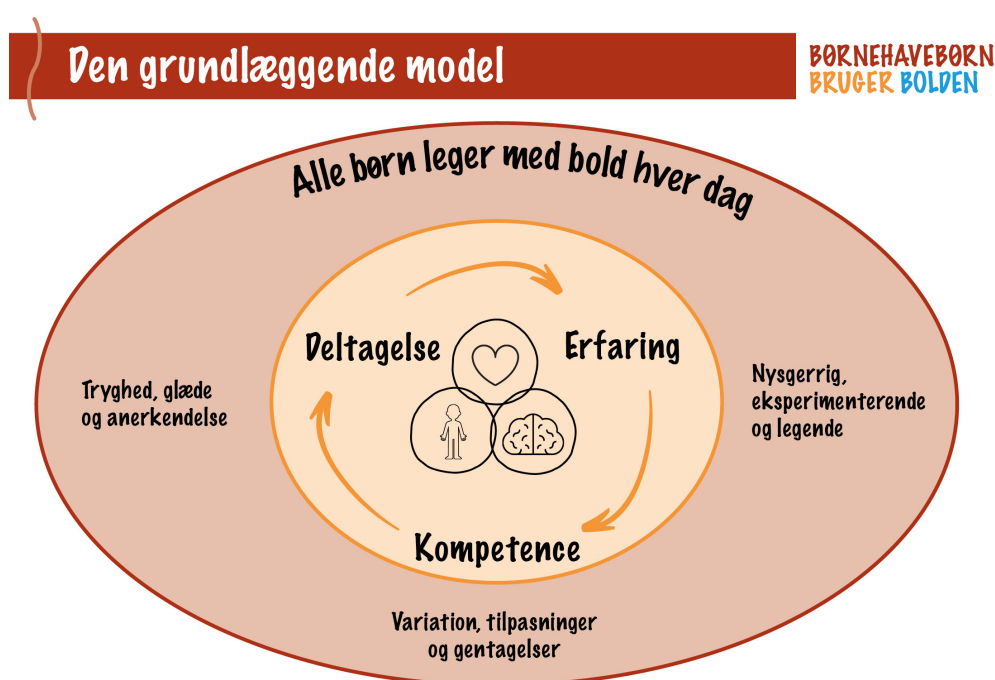

Pædagogiske og didaktiske modeller

I forbindelse med projektet er der udviklet to modeller. *Den grundlæggende model* (figur 2) er en pædagogisk model, der illustrerer, hvilke elementer der kan virke fremmende for, at alle børnehavebørn dagligt leger med bolde (Cairney et al., 2019; Stodden et al., 2021). I modellens midte er barnets fysiske og kognitive evner og bevægelsesglæde i lege og aktiviteter med bolde illustreret ved krop, hjerne og hjerte. Vejen mod at lege med bolde hver dag er illustreret som en iterativ proces, hvor deltagelse giver barnet handleerfaringer, der kan føre til nye kompetencer, som igen kan øge motivation for at deltage.

I modellens yderste cirkel er der fremhævet centrale forhold, der er medvirkende til, at barnet får lyst til og mod på at deltage i boldlege, få nye erfaringer og kompetencer. Tryghed, glæde og anerkendelse fra legekammerater og pædagoger er fremmende barnets deltagelse, mens en nysgerrig, eksperimenterende og legende tilgang til boldaktiviteterne er medvirkende til, at barnet får gode og vigtige erfaringer med bolde. Endelig er variation, tilpasninger og gentagelser en forudsætning for, at barnet får øvet og automatiseret de mange bevægelseserfaringer og opnår nye bevægelsesmæssige kompetencer og mestringsoplevelser.

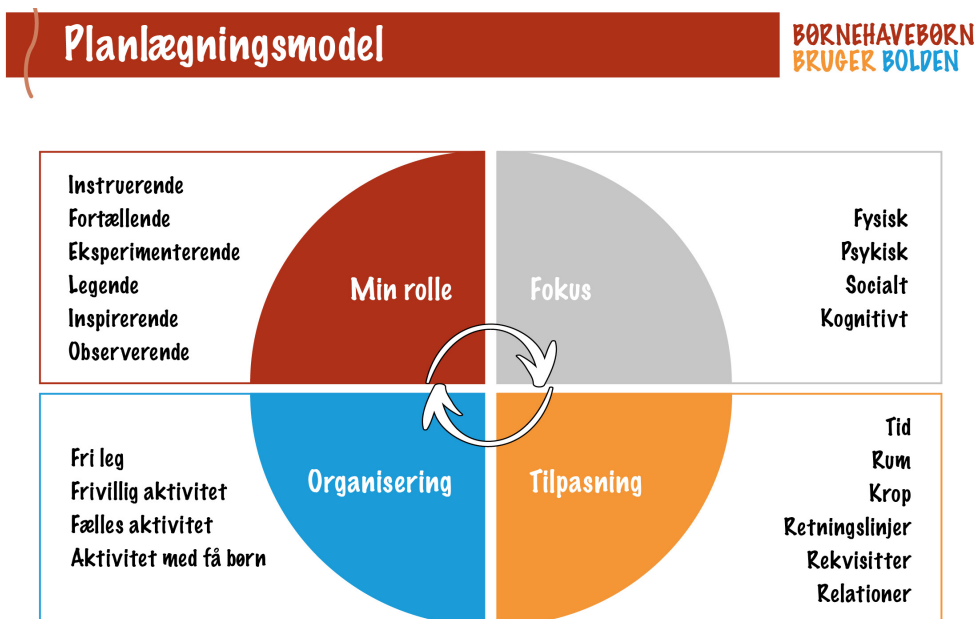
Figur 2: Grundlæggende model

Den anden model, kaldet *planlægningsmodellen*, er en didaktisk model, der har til formål at inspirere og støtte pædagogerne i planlægningen og afviklingen af boldlegene, så de tilpasses børnehavens behov og kontekst (figur 3). Modellen er inspireret af eksisterende didaktiske modeller og tilpasset projektets målgruppe.

Modellen består af fire dele: *Min rolle*, *organisering*, *fokus* og *tilpasning*. De fire dele er indbyrdes i relation til hinanden. Øvelserne på aktivitetskortene kan justeres og tilpasses den specifikke målgruppe og det ønskede formål ved hjælp af de valg, der træffes i hver del af modellen.

Figur 3: Den didaktiske planlægningsmodel

Min rolle

I den styrkede pædagogiske læreplan beskrives leg og bevægelse som noget, der skal rammesættes, understøttes og guides med det til formål, at alle kan deltage (Børne og Socialministeriet, 2018). Under *min rolle* skal pædagogen derfor forholde sig til graden af egen involvering og guidning, herunder hvilken rolle der indtages i legen. Valg af involvering i børns leg kan være udfordrende og afhænger af børnegruppen og formålet med legen. Det er i den forbindelse vigtigt at være opmærksom på konsekvenserne af ens beslutninger i forhold til børns legemuligheder. Kunsten er således at sikre, at pædagogen ikke indtager en ikke-involveret position væk fra legen eller en over-involveret position, hvor de styrer legens indhold eller helt ødelægger legen (Johnson et al., 2005; Nielsen et al., 2019).

Organisering

I planlægningsmodellens nedre venstre hjørne skal pædagogen forholde sig til *organiseringen* af legen. Her skal det besluttes, hvem der skal deltage, og om det er et frivilligt tilbud eller en fælles aktivitet. Organiseringen har stor betydning for legen og skal tilpasses den aktuelle børnegruppe. Nogle børn kan have vanskeligt ved at få adgang til børnefællesskaber, og her vil fælles aktiviteter for hele børnegruppen eller en mindre gruppe være en kærkommen adgangsbillet til legen. Det store fællesskab kan give en følelse af samhørighed, hvorimod den lille trygge gruppe kan give de usikre børnene mod til at blive en aktiv del af legen (Sønnichsen, 2019). Alle organiseringsformer vil være meningsfulde at anvende og afprøve i boldlege, da de rummer værdifulde kvaliteter, og der er således ikke en organiseringsform,

der er bedst. Det handler om at finde den organisering, der er bedst i den givne situation og med det valgte fokus (Rønholt & Peitersen, 2000).

Fokus

I planlægningsmodellens øverste højre hjørne findes legens *fokus* med de fire kategorier: Fysisk, psykisk, socialt og kognitivt. Fokus er legens grundlæggende ide, intention eller kvalitet. Ofte vil en leg have mange læringsmuligheder og således potentielt kunne give barnet handleerfaringer med alle fire kategorier. Ved at have særligt fokus på én eller flere af de fire, kan det støtte pædagogen i at lægge vægt på særlige handlinger i legen. Fokus kan både italesættes og vises over for børnene eller være tavst.

Tilpasning

Som det sidste element i planlægningsmodellen er *tilpasning*. I dette nederste højre hjørne i modellen skal pædagogen forholde sig til legens konkrete indholdselementer: Tid, rum, krop, retningslinjer, rekvisitter og relationer (Hovgaard, 2017). De seks elementer er dem, der former legen og giver svar på legens grundlæggende hv-spørgsmål: Hvad skal man i legen, og hvilke genstande indgår der? Hvor foregår legen, hvor lang tid varer den, og hvem er med?

Aktivitetskort

I forbindelse med projektet er der udvalgt 18 boldlege, som er samlet og kort beskrevet og illustreret på aktivitetskort (figur 4). Boldlegene er kategoriseret med afsæt i den dynamiske boldspilstrappe med fokus på hhv. motoriske grundbevægelser, boldtilvænning, medspil, modspil og småspil (Juul, 2021).

Aktivitetskortene er til inspiration og giver bl.a. forslag til variationer, tilpasninger og brug af eksisterende rammer. Det betyder, at pædagogerne kan blive inspireret til at arbejde med forskellige typer af boldlege med tilpasninger og variationer, der på den måde er eksemplariske ift. de to anvendte modeller (FIIBL, 2025).

Figur 4: Eksempel på illustration fra aktivitetskort

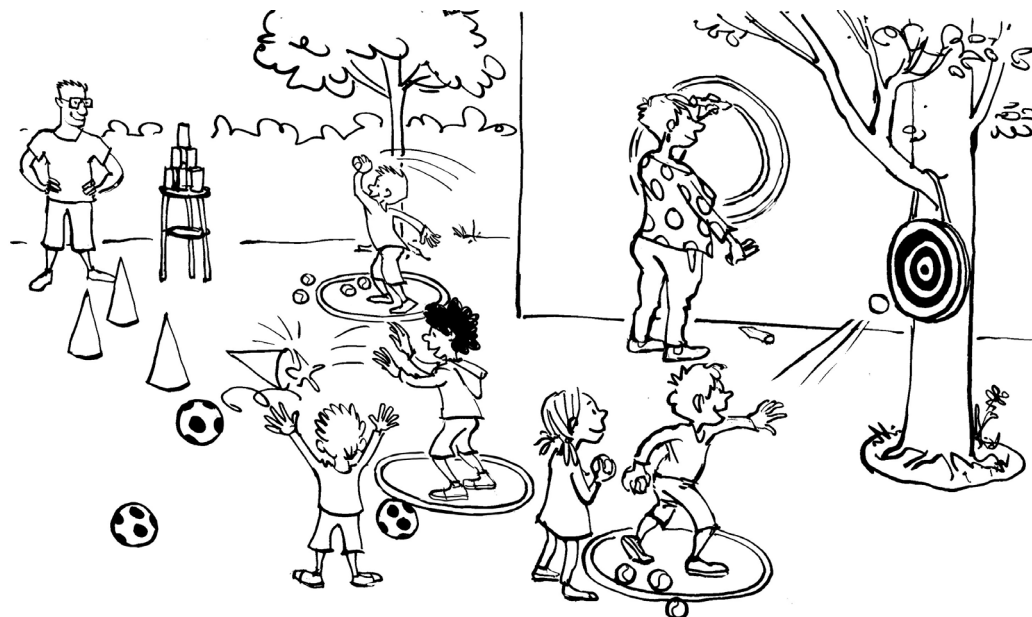

Illustration: Annete Carlsen

ERFARINGER FRA PROJEKTET

Det empiriske materiale, som denne artikel er baseret på, er samtaler med fyrtårne, pædagoger og ledere samt observationer i forbindelse de børnehavebesøg, der har været en del af implementeringsstrategien for projektet. To af artiklens forfattere har hver besøgt to børnehaver fire-seks gange i to forskellige danske kommuner. Der er taget feltnoter og udført samtaler med fyrtårnene (pædagogerne) og i nogle tilfælde også ledere i børnehaverne ved hvert besøg. Dette afsnit indeholder dermed de første erfaringer, der er gjort i *Børnehavebørn bruger bolden*, og har perspektiver indefra og udefra. Indefra med særligt fokus på, hvordan projektet opleves og italesættes af pædagogerne. Udefra med perspektiver på pædagogisk praksis set med forfatterens observerende blik med hensigt om at forankre pædagogisk praksis i professionsforskning (Madsen, 2021). Formålet er at skabe rum til refleksion over, hvordan indsatsen er lykkedes med at skabe en boldpædagogisk praksis, og hvordan denne praksis kan videreudvikles.

Bolde indenfor i børnehaven – fra bekymring til pædagogisk praksis

På vores besøg i børnehaverne inden projektet blev skudt i gang blev det tydeligt, at bolde sjældent er en del af det sædvanlige legetøj i børnehaver. Personalets glæde var derfor stor, når de hørte, at projektet inkluderede en alsidig boldpakke, opbevaringsmuligheder til bolde og andre rekvisitter som kegler, fluesmækkere og hulahopringe. Der var dog også bekymringer om bolde indenfor i børnehaven. Pæ-

dagogerne gav udtryk for en række bekymringer for, at flyvende bolde kunne ødelægge og forstyrre, men de var klar til at afprøve, hvordan bolde kunne integreres i hverdagen. Det viste sig hurtigt, at deres bekymringer var grundløse. Indretningen af rummene blev ændret i større eller mindre grad, så boldene kunne blive naturlige rekvisitter både på stuer og i fællesarealer. Børn og pædagoger har opdaget nye steder at lege og nye måder at lege på. Pædagogerne har overvejet, hvordan de kan anvende bolde i forskellige situationer, og det er blevet tydeligt, at boldene ikke længere opfattes som voldsomme og utilregnelige, men derimod som en rekvisit, der kan integreres i pædagogisk praksis. En pædagojs beskrivelse af balloner på stuen beskriver det godt:

”Det er faktisk blevet et stykke legetøj på lige fod med andre ting, vi har på stuen. Vi har gennem længere tid haft balloner liggende fremme til fri leg, og vores erfaring er, at det ikke forstyrrer andre stueaktiviteter.”

Dette udsagn fremhæver, hvordan balloner og bolde i dagligdagen er blevet en tilgængelig del af legetøjet for børnene. I en af de deltagende børnehaver har de et indendørs legeområde, de kalder *Borgen*. Her er der mulighed for at klatre, rutsje, gå over en bro, gå på trapper og gemme sig. En pædagog fremhæver Borgen som et nyt og meningsfuldt boldområde. Her har børn og pædagoger afprøvet eksisterende boldlege og fundet på nye boldlege, som netop inkorporerer Borgens elementer. Børnene fandt på at stille bamser op på Borgen og var vilde med at øve præcisionskast. Borgens rutsjebane og trapper blev anvendt til at trille bolde op eller ned, og på den måde øvede børnene sig i at aflevere og modtage bolde med præcision.

Samstemmende udtrykker fyrtårnene i denne institution, at boldlegene ved Borgen faktisk fungerer uden at forstyrre de omkringliggende stuer og aktiviteter. Det er acceptabelt, at der ved Borgen leges med bolde, og børn og voksne fra andre stuer godt kan passere området, uden at legen skal stoppes.

Bolde som fysisk rekvisit – bolden triller

Udendørs har børn og voksne også eksperimenteret med at finde nye muligheder for boldlege og benytte de vante rammer på nye måder. På legepladser rundt omkring i de deltagende børnehaver er der etableret stationer med boldaktiviteter, og tilgængeligheden af boldene er blevet prioriteret. I en af de deltagende børnehaver har pædagogerne for eksempel etableret et boldbibliotek, hvor forskellige typer af bolde altid kan lånes. Denne tilgang samt børn og voksnes nye blik for udeområdets muligheder har skabt en kulturændring, hvor børnene nu kan lege med bolde og skabe meningsfulde legeoplevelser på legepladsen. En af pædagogerne har altid en bold under armen, når han tager en runde på legepladsen. Hans erfaring er, at børnene ser det som en tydelig invitation til leg, uden at der på forhånd er beslut-

tet, hvad bolden skal, og hvor på legepladsen det skal foregå.

Under vores besøg i børnehaverne har vi set mange former for boldlege, der tydeligt viser, at når bolden er lettilgængelig, går børnene på opdagelse og integrerer bolden i deres leg. Den undersøgelsesbaserede tilgang til bolden, som projektet fremmer, betragtes som særligt værdifuld, da bolden giver børnene mulighed for at afprøve nye løsninger og udvide deres leg, hvilket fremmer både deres motoriske færdigheder og kreativitet. De forskellige størrelser, former og farver på boldene har medvirket til varierede erfaringer om deres anvendelsesmuligheder. Som en af projektets fyrtårne udtrykker det:

”Den frie leg med bolde er virkelig vigtigt for børnene og mig. Og pædagogisk bruger jeg det til, at det derved bliver børnene, der motiverer mig.”

Bolden bliver i dette projekt anvendt og betragtet som både en fysisk rekvisit, der har stor værdi i sig selv og som en pædagogisk rekvisit, som kan bruges som middel i pædagogiske aktiviteter. Når vi ser på erfaringer fra børnehaverne med bolden som en fysisk rekvisit, har den været kilde til det at eksperimentere både med kroppens formåen og boldens mange anvendelsesmuligheder. Bolden lever nærmest sit eget liv og det faktum at den triller og holdes i bevægelse med et lille puf gør, at legen holdes i gang af sig selv.

Bolde som pædagogisk rekvisit – bolden bliver et fælles tredje

Boldene har vist sig at kunne bruges til andet end boldspil. Pædagogerne har været meget kreative i forhold til at bringe bolden i spil i børnehavens hverdag. I en af børnehaverne brugte de en bold til at øve børnene i at tage ordet under samlinger.

”Vi købte en lille trækasse med fire skuffer, hvor vi skrev bold, historie, bevægelse og sangleg. Børnene skiftedes til at vælge en skuffe, og hvis de valgte boldskuffen, lå der en seddel med en aktivitet, hvor alle på skift skulle have bolden i hånden og fortælle om f.eks. deres sommerferie.”

Ifølge en pædagog gav bolden en følelse af tryghed:

”I stedet for at have en pædagog i hånden, så har børnene bolden i hånden. Bolden bliver nærmest en ekstra voksen. (...) Barnet vidste, at når hun havde bolden, så skulle hun sige sit navn, så de andre kunne høre det. Og det skulle de andre også gøre.”

Et andet eksempel på bolden som pædagogisk rekvisit er i forhold til at være fælles om legetøjet. Leg med bolde har givet børnene erfaringer med at dele for at holde

legen i gang. Pædagogerne har udnyttet denne mulighed til at støtte børnenes sociale udvikling ved tydeligt at sætte ord på deres følelser, så de lærer, at det er helt ufarligt at dele, og at de kan være sammen uden at ende i konflikter. En pædagog udtaler:

"De er blevet rigtig gode til det der med, at det ikke er min eller din bold, men vores bold. Triller min bold nu et andet sted hen, så tager jeg bare en af de andre."

Gennem samtaler med pædagogerne er det blevet tydeligt, at der i forløbet er sket en forbedring i samhørigheden blandt børnene. Boldene har fungeret som et fælles tredje, der åbner op for nye legekongstellationer. *"Børnene har fundet hinanden på kryds og tværs og har udviklet sig rigtig meget i deres relationer til hinanden,"* fortæller pædagogerne.

Når bolden ikke kun er min

Pædagogerne er undervejs blevet optaget af at undersøge, hvilke typer af boldlege de særligt igangsætter eller iagttager sker i børnehaverne. De oplever, at der generelt laves og udvikles mange boldlege, men de har fået øje på, at det primært er de 'ufarlige' boldlege, der vælges til, da det taler til alle. De ufarlige boldlege er typisk kendetegnet ved boldtilvænning og medspil (jf. den dynamiske boldspilstrappe). En pædagog udfolder de farlige boldlege således:

"Det farlige i boldlege betyder, at vi lærer børnene, at boldlege også indeholder dimensioner med kropskontakt, modspil i form af, at der også er andre, som vil have bolden, samt at nogle boldlege rummer et konkurrenceperspektiv."

I samme ombæring fortæller pædagogerne, at de øver sig på at gøre de mere ufarlige boldlege farligere. En pædagog kommer med et eksempel på, hvordan han i boldlege øver sig sammen med børnene på at gå fra det ufarlige til det mere farlige:

"Vi står og spiller sammen med foden frem og tilbage. Det næste skridt er, at en hopper i målet, og så begynder vi at lege videre, og det bliver mere farligt og målrettet, da vi nu skal forsøge at ramme og score mål."

Når dette foregår, fortæller pædagogerne også, at både voksne og børn automatisk begynder at sige "øv" eller "yes". Andre pædagoger har lignende erfaringer med at øve børnene i med- og modspilssituationer. En pædagog fortæller, at hun i trillelege har vægtet samarbejde, men også inddraget det drillende perspektiv ved at

holde lidt på bolden, inden den trilles tilbage. Dette med øjenkontakt og smil på læben for at signalere *tryghed, glæde og anerkendelse*. Pædagogen ønsker gennem trillelegen at introducerer modstand gradvist til børnene.

Pædagogernes rolle

Den didaktiske planlægningsmodel (figur 3) kan være en hjælp til pædagogerne i deres overvejelser om involvering, organisering, fokus og tilpasning af legen. Det skal sikre, at boldaktiviteterne tilpasses børnenes behov og forudsætninger, hvilket fremmer et inkluderende miljø for alle børn. I modellen gives der forskellige muligheder for, hvorledes pædagogen kan involvere sig i børnenes leg.

Pædagogerne beskriver, at de har afprøvet forskellige roller i deres arbejde med boldene. En af erfaringerne er, at de motiverer og inspirerer børnene til at deltage, når de selv leger med. *"Når jeg er med, så smitter det, og flere børn får lyst til at være med i legen"*. I den *legende rolle* deltager pædagogen på børnenes og legens præmisser, så legens naturlige flow respekteres og følges (Johnson et al., 2005; Jørgensen, 2019). Pædagogerne viser med deres kroppe, hvordan leg 'gøres', og hermed understøttes børnenes legepraksis.

Pædagogens *instruerende rolle* gør, at børnene deltager på pædagogens og boldlegens præmisser. Pædagogen anviser, dirigerer og omdirigere legen, således at børnene bliver fortrolige med den valgte boldlegs formål og regler (Johnson et al., 2005; Jørgensen, 2019). Denne rolle har været meget i spil i projektets opstart, hvor børnene skulle introduceres til lege på aktivitetskortene og blive fortrolige med legenes regler og forløb. Efterhånden som børnene (og pædagogerne) blev fortrolige med dette, mindskede de brugen af verbal instruktion, og de begyndte at anvende andre involveringsformer.

I en af børnehaverne oplever pædagogerne, at den *eksperimenterende rolle* særligt har været i spil i deres nyindrettede boldrum. *"Børnene får en ide, og så bliver vi inviteret med ind i legen for at udforske og undersøge, hvad boldene kan."* I den eksperimenterede rolle er pædagogen ved siden af børnene og undersøger og eksperimenterer sammen med dem. Der tages udgangspunkt i børnenes interesse og nysgerrighed, og det kræver lydhørhed over for deres signaler og handling (Jørgensen, 2019).

Nogle boldlege fra aktivitetskortene lægger helt naturligt op til, at pædagogerne påtager sig en *fortællende rolle*. Ved at bruge meningsfulde narrativer (story) til at rammesætte legen og skabe identifikation og motivation, får aktiviteterne et fantasifuldt og engagerende udtryk. I legen 'dragen der elsker snotklatter' forvandles de voksne til 'farlige' drager, og boldene bliver til ulækre snotklatter, som dragerne vil have fat i. Pædagogerne oplever, at denne bevidste brug af story og artefakter gør, at børnene lever sig ind i legen. En af fyrtårnene har været optaget af at bruge udklædning, ansigtsmimik og stemmeføring til at skabe en særlig stemning og

legeunivers. Hun har f.eks. været en sjovtalende cirkusdirektør, der bestyrede et skydetelt, hvor der skulle skydes dåser ned. Og hun har ageret kropslig skydeskive for en vandballonleg iført svømmebriller, badering og fløjte. Pædagogerne har gennem projektet fået konkrete kropslige erfaringer med at benytte både stemme og krop til at skabe en fortælling samt fået erfaringer med at benytte rekvisitter, udklædning, musik og udsmykning af rum til at understøtte et univers. Inspirationen til at afprøve nye roller har haft en positiv betydning for pædagogernes mod til at gøre noget andet, end de plejer. De har også fået øje på hinanden og ladet sig inspirere af det, de ser:

"Jeg har brugt mine kolleger til at spejle mig i – det var som om, at de virkede mere naturlige i forhold til at bruge boldlege i hverdagen. Og så tænkte jeg, hvis I kan, så kan jeg også."

Børnenes motoriske udvikling

Pædagogerne har videreudviklet deres praksis og beretter samtidig om en markant udvikling blandt børnene i løbet af de otte uger med boldlege i hallen.

"I starten var børnene bange for boldene; de fik dem i hovedet, skændtes om dem og havde svært ved at håndtere dem. De løb efter boldene, men når de endelig nærmede sig, sparkede de dem ofte væk i stedet for at gribe dem."

Ved forløbets afslutning fortæller en pædagog:

"Nu kan de bare dribble med den og håndtere bolden. Når vi siger, den skal være på maven – så ER den på maven. Når vi siger, de skal gå med den på hovedet eller bag ryggen, så ER den der. De er bare sindssygt gode til det nu, og det har været rigtig, rigtig godt."

Pædagogerne bemærker, at de kropslige færdigheder og boldhåndteringen er blevet markant forbedret. Gennem legene har børnene fået mulighed for at gentage og øve de samme grundmotoriske bevægelser igen og igen, hvilket har skabt både kropslig læring og mestring af deres egen krop og bolden. Pædagogerne er overraskede over, hvor hurtigt denne udvikling er sket, og hvor dygtige børnene er blevet. Pædagogerne har også fået øjnene op for, at børnene fungerer som rollemodeller for hinanden. Den positive oplevelse i hallen har desuden resulteret i et øget engagement og motivation blandt børnene, hvilket understreger den betydning, som leg og bevægelse har for deres motorisk udvikling.

AFSLUTTENDE REFLEKTION

Afprøvningen af *Børnehavebørn bruger bolden* involverer bolden som pædagogisk rekvisit, pædagogiske og didaktiske modeller, inspirationsaktiviteter samt professionel dialog og sparring mellem pædagoger og projektmedarbejdere på de afholdte kurser og ved børnehavebesøg. Den afsluttende refleksion vil tage udgangspunkt i modellerne, som skulle tydeliggøre hensigter og handlemåder i udførslen af boldlege og -aktiviteter. Inden for idrætsundervisningslitteraturen har interessen for modelinspireret undervisning været stigende og bidrager bl.a. ofte med en helhedsorienteret tilgang til idrætsdeltagelse (Jensen & Volshøj, 2022).

Idrætsdidaktiske modeller er teoretiske modeller, der skal styrke refleksionen og guide praktikker til at træffe valg om mål og metoder. De overlader dermed en del frihed til selve udførslen (Jensen & Volshøj, 2022). Det interessante er, om de teoretiske modeller er anvendelige for pædagogerne, og om de bidrager til at udvikle den pædagogiske praksis.

Boldpædagogik

Den grundlæggende model (figur 2) tydeliggør, at barnets fysiske og kognitive evner samt bevægelsesglæde er centralt i lege og aktiviteter med bolde. Modellen præsenterer en iterativ proces, hvor deltagelse i boldlege giver børnene handleerfaringer, der kan føre til nye kompetencer og øget motivation for at deltage. I modellens yderste cirkel fremhæves forhold som tryghed, glæde og anerkendelse, der er essentielle for børns deltagelse, samt en nysgerrig, eksperimenterende og legende tilgang til boldaktiviteter.

International forskning om boldaktiviteter i børnehaver har ofte en færdighedsmæssig tilgang med fokus på mestring af konkrete boldfærdigheder. Denne læringstilgang er sjældent anvendt i danske dagtilbud, hvor fokus i højere grad er rettet mod legens centrale betydning. Den danske dagtilbudslov understøtter dette synspunkt ved at fastsætte, at dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem et trygt og pædagogisk læringsmiljø, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv (Børne og Socialministeriet, 2018).

I danske børnehaver er der tradition for, at leg giver børn mulighed for at udvikle sig og lære sammen med andre. Ifølge Winther-Lindqvist (2020) fremmer leg ikke blot fantasi, virkelyst og nysgerrighed, men også sociale kompetencer, selvværd og identitet. Legen betragtes som en værdifuld aktivitet i sig selv og som børns naturlige aktivitetsform. Det pædagogiske grundlag for dagtilbud i Danmark består af centrale elementer, der skal være kendetegnende for arbejdet med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Blandt de seks læreplanstemaer, som børn skal møde i det pædagogiske læringsmiljø, er 'krop, sanser og bevægelse' et væsentligt fokusområde. Her beskrives det, at børnene skal inviteres til at få mange

forskellige kropslige erfaringer i et læringsmiljø, hvor bevægelsesglæde, kreativitet og leg er nøglebegreber. Det pædagogiske personale skal understøtte det enkelte barn og skabe fleksible, inkluderende læringsmiljøer (Børne og Socialministeriet, 2018).

Modellen fremhæver vigtigheden af at fokusere på hele barnet, herunder både fysiske og sociale dimensioner af deltagelse. Boldlege kan derfor ses som et værktøj til at understøtte hele barnets udvikling, hvor leg og aktiviteter skaber et meningsfuldt og engagerende læringsmiljø. Gennem boldlege kan pædagogerne facilitere et rum, hvor børnene ikke blot lærer at mestre konkrete færdigheder, men også udvikler sociale kompetencer, selvtillid og en livslang glæde ved bevægelse. Det er derfor afgørende, at der skabes trygge og inspirerende rammer for boldlege, så børnene kan trives og udvikle sig i et miljø, der værdsætter legens betydning for deres helhedsudvikling.

Bolddidaktik

Den didaktiske planlægningsmodel består af fire indbyrdes forbundne dele: min rolle, organisering, fokus og tilpasning. Den skal give pædagogerne en struktureret tilgang til at planlægge og udføre boldlege, samtidig med at den anerkender den kompleksitet, der findes i praksis.

Fokus på pædagogernes rolle krævede, at de aktivt engagerede sig i legen. Det betød, at de skulle udforske og tilpasse deres tilgang i takt med børnenes reaktioner og behov. Det handlede om at være både facilitator og deltager, hvilket krævede en dybdegående refleksion over, hvordan de bedst kunne støtte børns leg og læring. Organisering skabte refleksioner over strukturerne, der understøttede samarbejde og inklusion, hvilket var centralt for børns sociale læring. Dette krævede, at pædagogerne aktivt reflekterede over, hvordan grupperinger og aktiviteter kunne tilpasses for at skabe et inkluderende læringsmiljø.

De skulle samtidig jonglere mellem forskellige læringsfokus, hvilket stiller krav til pædagogerne om at prioritere specifikke læringsmål, såsom motoriske færdigheder eller sociale kompetencer. Dette fokus krævede en åbenhed over for, hvordan læringsmål kunne formes af børns interaktioner i leg. Endelig var tilpasning essentiel, da den anerkendte, at ikke alle børn agerede ens i samme aktivitet. Pædagogernes kreativitet og fleksibilitet blev afgørende, da de skulle kunne ændre aktiviteter i realtid for at sikre, at alle børn fik en positiv oplevelse.

Samlet set giver modellerne pædagogerne et værktøj til at navigere i en kompleks praksis, idet de tilbyder en ramme, der kan justeres og tilpasses. En modelbaseret tilgang er ikke et statisk værktøj, men et dynamisk redskab, der fremmer en refleksiv tilgang, hvor pædagogerne kontinuerligt overvejer, hvordan de kan støtte børns udvikling og læring gennem leg med bolde. Modellerne skal ikke betragtes som ufravigelige opskrifter, men som værktøjer, der kan forhandles og tilpasses,

hvilket understøtter den pædagogiske refleksivitet og skaber et læringsmiljø, der er informeret af børnenes behov og oplevelser.

AFRUNDING

Børnehalebørn bruger bolden har udviklet en boldpædagogisk og -didaktisk praksis, der kan fremme leg og bevægelse blandt børnehalebørn gennem målrettede boldaktiviteter. I løbet af projektet har pædagoger arbejdet med at implementere projektets to centrale modeller for herigennem at forstå, hvordan børn engageres i boldlege. Gennem observationer og samtaler med pædagogerne har det vist sig, at indsatsen blev godt modtaget, og at den skabte en ny pædagogisk praksis. Pædagogerne har gjort sig mange erfaringer med boldlege både inde og ude, og de har fået en øget opmærksomhed på, hvordan pædagogiske roller kan understøtte og udvikle boldlege. De har reflekteret over deres rolle og deltagelse i boldlege og har arbejdet med at justere deres tilgange i takt med børnenes behov og feedback.

På trods af de positive erfaringer har der været udfordringer i forhold til at ændre vaner og integrere de teoretiske modeller i den daglige praksis. Pædagogerne har anerkendt, at det kræver tid og kontinuerlig refleksion at implementere nye metoder effektivt. Afslutningsvis konkluderede pædagogerne, at selvom modellerne kunne bidrage til en mere struktureret tilgang, krævede de også en kontinuerlig refleksion over deres anvendelse og effekt i praksis for at undgå, at de blev til skabeloner, der overskyggede den dybere pædagogiske forståelse og det individuelle barns behov. Pædagogerne erkendte, at uden en aktiv indsats for at ændre vaner og forholde sig kritisk til de modeller, de anvendte, ville det være vanskeligt at skabe den ønskede forandring i deres pædagogiske praksis.

REFERENCER

- Børne- og Socialministeriet. (2018). Den styrkede pædagogiske læreplan. Børne og Socialministeriet
- Cairney, J., Dudley, D., Kwan, M., Bulten, R., & Kriellaars, D. (2019). Physical Literacy, Physical Activity and Health: Toward an Evidence-Informed Conceptual Model. *Sports Medicine*, 49(3), 371-383. <https://doi.org/10.1007/s40279-019-01063-3>
- FIIBL. (2025). Aktivitetskatalog - Børnehavebørn bruger bolden. Forsknings- og Implementeringscenter for Idræt, Bevægelse og Læring
- Hovgaard, M. (2017). Aktivitetsudvikling i idræt : innovation i praksis. Samfundslitteratur.
- Jensen, J.-O., & Volshøj, E. S. (2022). Dannelse og idrætsdidaktiske modeller: hvordan kan dannelse kvalificere valget af idrætsdidaktiske modeller. *Studier i læreruddannelse og-profession*, 7(1), 60-75.
- Johnson, J., Christie, J., & Wardle, F. (2005). Play, development, and early education. *Person Education*.
- Juul, E. (2021). Den dynamiske boldspilstrappe. In C. Høy (Ed.), *Boldspilundervisning i skolen : didaktik og læring i teori og praksis*. TURBINE forlaget.
- Jørgensen, L. S. (2019). Pædagogens deltagelse i små børns lege. In *Legens magi: om det professionelle arbejde med at forstå, inspirere, understøtte, og rammesætte 1-6-årige børns leg* (pp. 111-125). Akademisk Forlag.
- Klein-Wengel, T. T., Nielsen, J. V., Pedersen, M. R. L., Larsen, L. R., Larsen, M. N., Bertelsen, K., Kristensen, M. K., & Christiansen, L. B. (in review). Getting the ball rolling – adoption and feasibility of Ball-based Play in Preschools. *Global Implementation Research and Applications*.
- Lind, R. R., Geertsen, S. S., Ørntoft, C., Madsen, M., Larsen, M. N., Dvorak, J., Ritz, C., & Krstrup, P. (2018). Improved cognitive performance in preadolescent Danish children after the school-based physical activity programme “FIFA 11 for Health” for Europe—A cluster-randomised controlled trial. *European Journal of Sport Science*, 18(1), 130-139. <https://doi.org/10.1080/17461391.2017.1394369>
- Logan, S. W., Robinson, L. E., Wilson, A. E., & Lucas, W. A. (2012). Getting the fundamentals of movement: a meta-analysis of the effectiveness of motor skill interventions in children. *Child: Care, Health and Development*, 38(3), 305-315. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2011.01307.x>
- Madsen, B. (2021). Pædagogiske ståsteder og bevægelser: På tværs af almen-, social-og specialpædagogik. Hans Reitzel.
- Munksgaard, K. F., Skovgaard, T., & Larsen, L. R. (2017). Bevægelse i dagtilbud. *Forum for Idræt*, 32(1). <https://doi.org/10.7146/ffi.v32i1.102353>
- Nielsen, K. W., Jerg, K., & Jørgensen, L. S. (2019). PLAY LAB: små børns lege og pædagogens deltagelse.

- Robinson, L. E., Veldman, S. L. C., Palmer, K. K., & Okely, A. D. (2017). A Ball Skills Intervention in Preschoolers: The CHAMP Randomized Controlled Trial. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 49(11), 2234-2239. <https://doi.org/10.1249/mss.0000000000001339>
- Ronglan, L. (2008). Lagspill, læring og ledelse: om lagspillenes didaktikk.
- Rønholt, H., & Peitersen, B. (2000). *Idrætsundervisning : En grundbog i idrætsdidaktik*. Københavns Universitet. Institut for Idræt.
- Stodden, D., Lakes, K. D., Côté, J., Aadland, E., Brian, A., Draper, C. E., Ekkekakis, P., Fumagalli, G., Laukkanen, A., & Mavilidi, M. F. (2021). Exploration: an overarching focus for holistic development. *Brazilian journal of motor behavior*, 15(5).
- Sønnichsen, L. H. (2019). Alle børn har ret til at lege. In *Legens magi: om det professionelle arbejde med at forstå, inspirere, understøtte og rammesætte 1-6-årige børns leg* (pp. 93-108).
- Tanggaard, L., Matthiesen, N. C. L., & Cavada-Hrepich, P. (2020). Læring: Kropslige og bevægelsesmæssige læreprocesser i børnehaven. In J.-O. Jensen & O. Lund (Eds.), *Sans for bevægelse: Livsnerven i pædagogisk arbejde* (Vol. 1 udg., Bind 1, pp. s. 41-56). Hans Reitzels Forlag.
- Winther-Lindqvist, D. A. (2020). *Kort og godt om leg*. Dansk Psykologisk Forlag A/S.

ABSTRACT

The research project 'Ball-based play in Preschools' explores how ball-related activities can serve as a catalyst for promoting physical activity among all children in preschool settings. These activities are not only valuable as part of a meaningful and joyful childhood, but they also hold potential for enhancing children's physical, cognitive, social, and mental competencies. The intervention comprises several components, including a professional development course, site visits to preschools, and the implementation of two pedagogical and didactic models specifically developed for the initiative. This article presents the intervention based on empirical data collected through observations and qualitative interviews with early childhood educators and daycare managers during visits to four preschools. Findings from the project indicate that ball activities can be seamlessly integrated into the daily routines of preschool environments, both indoors and outdoors. Moreover, both children and adults report that children's motivation to engage in ball play increases when balls are readily available and incorporated into playful, exploratory contexts.